

PLOVDIV "EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE" - 2019

ПЛОВДИВ „ЕВРОПЕЙСКА СТОЛИЦА НА КУЛТУРАТА“ - 2019

Plovdiv's candidacy for European Capital of Culture

Ekaterina Arabska

University of agribusiness and rural development, Plovdiv, Bulgaria

Кандидатурата на Пловдив за европейска столица на културата

Екатерина Арабска

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

„С голяма лекота Пловдив съчетава свеж нощен живот и хилядолетни руини. Точно както Рим, Пловдив е разположен на седем хълма, но е много по-древен – това е най-старият постоянно обитаван европейски град. Той е обичан заради романтичния си стар град, пълен с колоритни и скърцащи имения от 19-ти век, които сега са къщи музеи, галерии и семейни хотели. Но калдъръмените улички и носталгията от епохата на Възраждането са само част от историята. Космополитният втори по големина град на България винаги е следвал София по петите, а избирането му за Европейска столица на културата 2019 със сигурност ще даде на града голямо предимство. Музикалните и арт фестивалите привличат все по-големи тълпи, а реновирането на артистичния квартал Капана и градините на Цар Симеон дават на града нова увереност. От някога великолепен път между България и Гърция или Турция, сега градът цъфти като самостоятелна дестинация – една от тези, които трябва да бъдат включени във всеки маршрут в централна България.“

Lonely Planet, цитирано от Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България¹

Пловдив е избран за Европейска столица на културата 2019 с решение на 13-членно международно жури от 5 септември 2014 г. Градът печели титлата след състезание на национално ниво със София, Варна и Велико Търново. Концепцията „Заедно“ върху която стъпва кандидатурата на Пловдив е оценена като изключително значима за развитието на културния и социален живот на Пловдив. Концепцията е посочена като идеен пример за успешно съчетаване на историческото наследство на града с предизвикателствата и проблемите на съвременния живот, с визия за бъдещо развитие. Високо оценена в концепцията „Заедно“ е и амбициозната задача чрез културата да се обединят хората от различните поколения, етноси и вероизповедания в Пловдив и целия Южен централен район².

¹ Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България

² Пловдив 2019. История на кандидатурата: <https://plovdiv2019.eu/bg/about/>

На 19 май 2015 г. Съветът на министрите на Европейския съюз утвърждава официално решението от 5 септември 2014 г. В кандидатурата на Пловдив за Европейска Столица на Културата през 2019 (ЕСК 2019) е подчертано значението на тази престижна титла за развитието на туризма към града. Тази кандидатура е реклама като цяло и сама по себе си и трябва да се използва за привличане на повече туристи чрез подходящи съпътстващи туристически продукти. От друга страна, благодарение на процеса на кандидатстване на Пловдив за ЕСК се провеждат много културни събития, които не само обогатяват културния живот на града, но и могат да се превърнат в устойчиви активи за културен туризъм.

На сайта на инициативата е посочено, че решението Пловдив да кандидатства за титлата ЕСК се ражда през 2010 г., когато група пловдивски артисти и интелектуалци се обединяват около тази кауза. Сред тях са и някои от хората, работили за осъществяването на Европейския месец на културата в Пловдив през 1999 г. Инициативата е подкрепена от местната власт и на 27 септември 2011 г. е създадена Общинска фондация „Пловдив 2019“, която има за цел да организира и реализира проекта. Процесът по подготовката на кандидатурата е вълнуващ период, изпълнен с множество срещи, разговори и консултации с местни и чуждестранни организации, институции, културни общности и отделни личности. Първият етап оформя концептуалната рамка на програмата, в който над 35 творчески екипа кандидатстват с идеи, част от които залягат в проектите по апликационната книга на града. Вторият етап е посветен на взаимодействие с артистичната среда на Пловдив и включване на европейски партньорства. През март, април и май 2015 г. са проведени десетки срещи с представители на различни организации и граждани, които активно участват в изграждането на програмата.

Подчертава се, че *„подготовката за Европейска столица на културата Пловдив 2019 е важен период в развитието на града, защото постепенно изгражда ново културно и общностно самосъзнание на неговите жители. Процес, който предизвиква и променя, стимулира и укрепва Пловдив и региона в посока на артистична, културна, градска реконструкция, социална интеграция, бизнес и туризъм с национално и международно измерение“*.

В апликационната книга³ е представен следният SWOT-анализ:

Силни страни:

- Културна инфраструктура (осем университета, художествени галерии, културни институции, богат културен календар, фестивална сцена, исторически забележителности, традиции, индивидуални творци);
- Географско разположение (трансевропейски транспортен коридор, природа, археология, зелени площи, разположени между две планини);
- Публики (мултиетническа среда, младежи).

Слаби страни:

- Дефицити в арт мениджмънта (музеите затварят за обедна почивка, лош маркетинг/брандиране на града, липса на културни мениджъри, централизация на културните процеси, липса на бизнес умения в сферата на културата, малко лични инициативи на други представители на културния сектор, липса на стратегически план);

³ Апликационна книга втора, финална част на конкурса: <https://plovdiv2019.eu/bg>

- Липса в развитие на публиките (нисък обществен интерес към изкуството и културата, лошо представяне в някои музеи и художествени галерии);

- Социални проблеми (едно от най-големите ромски гета в Европа, най-ниските заплати в България и ЕС, социалистическото наследство, преувеличено самочувствие, прекаленото разчитане на минала слава);

- Липса на комуникация/сътрудничество (липса на единство в културните среди, няма комуникация между групите).

Възможности:

- Маркетинг (по-широко медийно представяне, все още неразработен огромен туристически потенциал, добавяне на Старинен Пловдив в списъка на ЮНЕСКО за културно наследство, наследството на Пловдив като най-стария жив град в Европа);

- Културни проекти (справяне с дефицити и липса на съпричастност чрез изкуство и култура, участие на гражданите);

- Нови връзки в културната инфраструктура (създаване на творчески индустрии, 100-годишната история на културните институции, международен панаир, местни образователни институции по изкуства);

- Насочването на нови ресурси (природата, нови спортни обекти за културни средища, европейски фондове, възраждане на занаяти, конвертиране на културните ресурси в отрасли).

Опасности:

- Комуникация (вътрешен диалог между културните институции, както и с гражданското общество/потенциалната аудитория);

- Социална структура (изтичане на мозъци, демографски промени, инерция/ мързел, негативизъм);

- Ресурси (паметниците се разпадат, глобалната икономическа криза и особени трудности в област Пловдив);

- Публики (липса на интерес в областта на културата, близостта до София предизвиква изтичане на хора, изключените етноси);

- Политика (предишни български правителства пренебрегваха Пловдив, създаване на изкуствени райони около Пловдив).

На сайта на Plovdiv 2019 е споделено, че Пловдив спечели титлата Европейска столица на културата заради балансираната си и убедително представена от екипа програма, реалистичния бюджет и заради:

- обективния поглед върху предизвикателствата пред града;

- многото проекти с училища и млади хора, включително и проектите за изграждане на капацитет и за развитие на публиките;

- силната ангажираност и участие на социалната, икономическата и културната тъкан на града;

- проектите, свързани с използването на кирилицата и с ромската култура, които се вписват в критерия за представяне на общите черти на европейските култури и на тяхното многообразие;

- подкрепата за растежа на творческите индустрии и културния сектор на местно, регионално и национално ниво.

В апликационната книга⁴ са посочени основните принципи и отговор на въпроса: *Защо Пловдив участва в конкурса?*, а именно: да покаже, че

⁴ Апликационна книга втора, финална част на конкурса: <https://plovdiv2019.eu/bg>

културата все още е огромна движеща сила в Европа като „разнообразна, мултиетническа, мултикултурна заедност“; да преоткрие своята идентичност, усещането за цел и принадлежност, да даде тласък на предприемчивия дух и поглед към бъдещето.

Основните предизвикателства са дефинирани по следния начин:

- привличане на европейска публика;
- дългосрочно изграждане на капацитет и развиване на публикации;
- обвързване на програмата на културните институции с потребностите на публиката/посетителите;
- стимулиране на разнообразие и гъвкавост в офертите на туристическите оператори;
- отказ от решаване на въпросите „на парче“ и фокусиране върху дългосрочни културни стратегии;
- запазване на предварително заложените идеи в проекта и избягване на политическо влияние.

Целите, които си поставя градът, са:

- *Да премахнем „гетата“*... като създадем дългосрочни проекти съвместно с маргинализирани социални групи чрез артистични средства за включване и изграждане на артистичен капацитет, както и да използваме социални иновации, образователни и икономически мерки за постигането на дългосрочна устойчивост;
- *Да се включим в Европа*... като работим по европейски теми, които засягат мнозина – заедно с нашите европейски партньори, както и с балканските ни съседи;
- *Да спрем „изтичането на мозъци“*...като дадем възможност за развитието на идеите на млади и иновативни хора и предоставим възможности за образование и изграждане на капацитет;
- *Да избършем праха*... като използваме артистични намеси, които да възродят изоставени забележителности и квартали на града, обвързвайки наследството със съвременния начин на живот;
- *Да разкрием нови хоризонти*... като насърчим културното предприемачество и творческите индустрии;
- *Да мобилизираме ресурсите*... като инициираме ефективни публично-частни партньорства за успешно управление на културните ресурси и намерим начини да запознаем българския бизнес с ползите от спонсорирането на културния сектор;
- *Да преоткрием града ЗАЕДНО*... като преместим събития от центъра на града в жилищните райони, за да съживим предградията и да подобрим достъпа до култура на всички групи, особено маргинализираните.

Програмата е фокусирана върху амбициозната концепция „Заедно“, а основната идея е промяна на града, на начина, по който хората се свързват помежду си, както и изграждане на силни и жизнени общности. Културата се разглежда като средство за постигане и на икономическа, и на духовна промяна. Концепцията „Пловдив Заедно“ има местно, регионално, национално, европейско и международно значение. Тя не означава само „Пловдив Заедно“ на местно ниво, но също така и Пловдив заедно с България, Пловдив заедно с Европа и света.

Един от важните въпроси е как да се „овладее“ градското пространство и Пловдив да се превърне в „град за всички“ – вкл. в контекста на миналото като един от най-старите постоянно обитавани градове в света. Амбицията е да се

проследи как Пловдив е допринесъл за модела на европейския град в миналото, с какво допринесе в настоящия момент и как ще допринесе за бъдещия модел. Как може градът да открие начини за съчетаване на древното и модерното развитие? А това означава да се излезе извън оригиналните идеи или културни събития на „необичайни места“, инициране на програми, които изграждат мостове между различни общности и групи, които са „разединени или подозрителни едни към други“, както и програми за повишаване на физическото, умственото и емоционално благосъстояние на хората, т.е. програми, основани на широкото участие и ангажираността.

Концепцията „Заедно“ идентифицира основните приоритети, основавайки се на Културната стратегия 2014–2024 и Стратегията за устойчиво развитие на туризма в община Пловдив 2014–2020, както и Плана за развитие на община Пловдив 2014–2020.

Целта е да се обединят етническите и социалните групи в града, *„трансформирайки градското пространство в среда, която да подкрепя заедността и на свой ред да води до възраждане на наследството, което ни дава идентичност и чувство за принадлежност, помага ни да релаксираме в припряното време“*. По този начин може да бъде постигнат устойчив растеж за града и перспектива за развитие в човешки план за гражданите.

На тази основа са разработени четирите платформи на програмата:

- СЛИВАНЕ – премахване на границите между социалните, етническите и малцинствените групи, за да изградим „Пловдив Заедно“;
- ТРАНСФОРМИРАНЕ – промяна на града и хората чрез градско развитие и обучение;
- ВЪЗРАЖДАНЕ – свързване на културата и наследството със съвременния живот;
- РЕЛАКС – популяризиране на устойчив модел за живеене и отдаване дължимото на красотата на културата и природата.

В апликационната форма се казва: *„Пловдив Заедно“ означава „заедно“ на малцинствата и мнозинствата, на поколенията, на различните религиозни групи, включване на хората със специални потребности, свързване на градските пространства с нуждите на гражданите, обвързване на нашето наследство със съвременната култура. Това „заедно“ прави града място, където хората обичат да живеят с чувство на принадлежност“*. И още: *„Пловдив Заедно“ е също и призив за действие към другите европейски граждани, засегнати от икономическата рецесия и поставящи под съмнение европейското бъдеще на техните държави. За Пловдив и за Европа ние искаме „заедно“ да не означава просто група от хора, принудени да живеят на едно и също място. Напротив, „заедно“ трябва да се превърне в съзнателен избор, направен от индивидуалности, които се радват на културните различия и спазват основните права и ценности, за които сме се борили в града ни и в Европа“*.

В апликационната форма се подчертава, че за Пловдив кандидатстването за Европейска столица на културата не е цел сама по себе си, а *„катализатор за устойчива промяна не само за културния сектор, но и за общото развитие на града“*. Затова и инициативата е обвързана с градската стратегия за културно развитие и са посочени данни, че културната и творческата индустрия представляват 2.6% от европейския БВП, с по-висок резултат от хранителния сектор, алкохол и тютюни, текстилната индустрия, химическата индустрия, каучуковите и пластмасовите изделия. За България

този процент е дори по-висок – 3.97%, а за Пловдив е 3.05%. Културата може да стане основа за устойчиво икономическо развитие на Пловдив, а Културната стратегия 2014–2024 има за цел да предложи модел за устойчиво културно развитие на града чрез четири взаимно преплитачи се приоритетни области:

- динамично обогатяваща се културна идентичност;
- култура и образование;
- културни и творчески индустрии;
- културен туризъм.

За да се постигне успех във всички тези области, заложен в културната стратегия, Пловдив 2019 поставя началото на широка платформа за изграждане на капацитет – процес на развитие и засилване на умения, инстинкти, процеси и ресурси, от които организации, общности и отделни индивиди се нуждаят, за да станат устойчиви. Това предполага и развитието на синергични взаимодействия, даващи залог за по-висока ефективност при изпълнение на стратегиите.

Инициативата „Европейска столица на културата 2019” се разглежда като изключителна възможност за България да се позиционира като дестинация за културен туризъм.

Освен това устойчивият ефект от ЕСК и диверсификацията на културния живот са неизбежно свързани с образованието и изграждането на капацитет. Конкретните цели на процеса за изграждане на капацитет на Пловдив 2019 и на града са:

- изграждане на знания и умения (например запознаване на местните публики със съвременните културни феномени в България и Европа);
- развитие на мрежи и междуинституционално сътрудничество и комуникации;
- укрепване на индивидуалното лидерство/мениджърския капацитет (например чрез обучения на културни и туристически оператори и арт мениджъри, които да могат да осъществяват международни и широкообхватни проекти)
- подкрепяне на институциите да се ангажират с нуждите на публиките (промяна на традиционния подход отдолу нагоре);
- насърчаване на колективната идентичност и култура;
- улесняване на достъпа до ресурси, като в същото време се използват в максимална степен съществуващите дадености;
- създаване и подобряване на средата.

Конкретните цели за развитие на публики са:

- да се увеличи делът на населението, което редовно се ангажира с изкуство;
- развитие на публика, която да е по-представителна за обществото като цяло;
- да се подобри дълбочината и качеството на продукцията за всички публики;
- да се улесни достъпът до култура извън центъра на града.

Дейностите са в съответствие със стратегията на Европа 2020. Програмата Пловдив - ЕСК 2019 е:

- умна, защото е ефективна инвестиция в хората и техния капацитет чрез образование, културни изследвания и иновации;

- устойчива, защото гледа напред в бъдещето с цел да подобри човешкия и да запази природния капацитет;

- включваща заради разбирането, че изключвайки части от нашата общност (малцинства, млади хора, деца или възрастни) от темите за демократично развитие и правене на политики, изключваме голяма част от цялото общество от потенциала за растеж и развитие.

В програмата проектните клъстери са организирани така, че да има проекти за всяка специфична целева група - деца и младежи, възрастни хора, хора с увреждания и хора в неравностойно положение, малцинства.

Търсейки решения за справяне с предизвикателствата и пропуските в социокултурната среда в Пловдив, инициативата прилага различни иновативни стратегически подходи, като стимулира гражданската активност, генерира синергия и ефективна „заедност“ между всички социални и етнически групи:

- да работим заедно;
- да премахнем границите;
- да изградим капацитет;
- развитие на публики / дигитална стратегия;
- интердисциплинарност;
- съвременно мислене.

Програмата на Пловдив 2019 трябва преди всичко да води до промяна на възприятието на хората за града им и за собствената им роля в културния живот. Създателите вярват, че тази трансформация в мисленето е ключът за осъществяване на дългосрочни промени в политиката, социалната област, в образованието и в гражданското участие, което е гаранция за поставянето на Пловдив на културната карта на Европа като културна дестинация. Други сектори, които се повлияват от ЕСК, са: екологията, туризмът, икономиката и градската инфраструктура.

Сред очакваните ефекти са:

Културен ефект: Средносрочният културен ефект от получаването на титлата включва свързването на местни, регионални и чуждестранни артисти и оператори, които ще осъществят мрежи, позволяващи им сътрудничество на европейско ниво. Дългосрочният ефект ще бъде повишаването на видимостта на местните културни продукции в Европа и промяна на манталитета по отношение на културата.

Градски ефект: Инфраструктурните проекти и градското обновяване отворя пространства за големи проекти. Новата инфраструктура ще остане и след 2019 и ще е основа за бъдещо развитие в областта на културата. Това на свой ред се очаква, че ще привлече инвеститори и ще стимулира икономиката на града в дългосрочен план.

Социален ефект:

- „Пловдив Заедно“ е за социална промяна. Един от краткосрочните и дългосрочни ефекти е промяната, която ще се осъществи по отношение премахването на сегрегацията и изключването на различни социални групи в Пловдив;

- Една от целите е да се включат повече граждани, да се предоставят възможности за културно предприемачество и да се повиши мобилността на културата и публиките в града;

- Пловдив 2019 подкрепя разработването и осъществяването на важни инфраструктурни проекти и ще засили културното предприемачество за развитие на местната икономика.

Подчертава се, че в дългосрочен план Европейската столица на културата може да има ефект върху представата на хората за града им, върху самочувствието и мотивацията им да останат в него. Това може да доведе до намаляване на миграцията от града и увеличаване на броя на хората, които се заселват тук.

Създателите обобщават работата по кандидатурата по следния начин: *„Пловдив - възхвала на всичко, което градът е, и надежда за всичко, което може да бъде. Прекланяме се пред огромния ентузиазъм и положителна подкрепа, които срещнахме по пътя си. Всеки, който ни съдейства, ни вдъхнови да бъдем по-креативни и да се целим нависоко. Ние сме дълбоко благодарни за всичко това“.*

В апликационната форма е посочено, че: *„Програмата „Пловдив 2019“ е посветена на нещо, което на пръв поглед може да изглежда банално - обединение. Това е не само мотото, но и основната тема. Всички събития и проекти в програмата ни следват тази линия: искаме да обединим групите в Пловдив, за да създадем „Пловдив заедно“, което да доведе до трансформация на градското пространство в място, което хората споделят. На свой ред това ще предизвика възраждане на идентичността и чувството за собственост на културата и наследството, които ни помагат да релаксираме в тези напрегнати времена. Така ще създадем условия за устойчив растеж и развитие за хората със и за гражданите, което да ни помогне да обединим различните групи в града заедно...“.*

Проектите и проектните идеи са структурирани в четири програмни платформи (СЛИВАНЕ, ТРАНСФОРМИРАНЕ, ВЪЗРАЖДАНЕ, РЕЛАКСИРАНЕ). Оформят се общо 12 проектни клъстера, включващи проектни инициативи, събития, фестивали, рамкови програми, конференции и социални дейности.

СЛИВАНЕ е проектна платформа, която обхваща темите за интеграция на етноси, поколения, територии, различни социални групи и религии. Целта е да се сблизат общности и поколения, да се преодолеят инерцията и изключването, за да се създаде по-положителна перспектива и увереност по отношение на града, така че гражданите да развият чувство за място и идентичност, чувство за принадлежност и общност не само на местно ниво, но и с нашите колеги европейци. Проектните клъстери са: *„Махала“ (Mahala)*, *„Красавицата и Изтока“ (Beauty and the (b) East)* и *„РегионалЕ“ (RegionalE)*.

ТРАНСФОРМИРАНЕ означава преосмисляне и „рециклиране“ на забравени и изоставени градски пространства, както и промяна в начина на възприемането им. „Трансформиране“ е и платформата, която разработва нови подходи в образованието и спрямо младите хора, трансформиране на гледната точка и възможностите за гражданите. Проектни групи тук са: *„Градски мечти“ (Urban Dreams)*, *„Образовай (се) (edYOUcate)“*, *„Река на въображението“ (River of Imagination)*.

ВЪЗРАЖДАНЕ се фокусира върху представянето на нови начини за съхраняване и представяне на миналото и културното наследство в съвременен контекст, като го прави част от ежедневието, а не само туристическа атракция. Платформата „Възраждане“ опитва да мотивира хората да участват в културата, както и да я пренесе близо до тях, защото по този начин ще я интегрира в живота им. Проектните клъстери, свързани с тези идеи, са: *„Културата среща хората“ (Culture Meets People)*, *„Машина на времето“ (Time Machine)*, *„Изкуство за забравеното бъдеще“ (Art for Forgotten Future)*.

РЕЛАКСИРАНЕ е посветена на необходимостта от превръщането на Пловдив в град с устойчиво развитие, с осигурен висок индекс на благосъстояние на неговите жители и посетители, със свободно време за забавяне на темпото, за спорт, за посещение на културни мероприятия. „Защо не покажем как един град на „ръба“ на Европа може да се превърне в добър пример чрез намиране на начин на живот и производствени методи в съответствие с визията на „устойчив, интелигентен и приобщаващ“ растеж на Европа 2020?“. Основни проектни клъстери: „*Айляшки град*“ (*AyliakCity*), „*ЕУритмика*“ (*EUrhythmica*), „*Раздвижи града*“ (*Animate the City*).

Комуникацията на европейско ниво с цел привличане на европейска публика в Пловдив е определено като най-голямото предизвикателство, тъй като градът е малко известен извън България. Комуникационна стратегия за европейската публика се основава на няколко основни стълба:

- фокус върху съответните целеви групи;
- фокус върху полезни взаимодействия с туристически оферти;
- фокус върху европейските посетители, които вече са „близо“;
- подчертаване на дигиталната комуникация;
- реклама.

Във връзка с процесите на оценка и мониторинг в апликационната книга са отбелязани четири ключови области, които са наречени „зони на оценка“: трансформация на културния сектор; образ и идентичност; социални въздействия; икономически растеж.

Източници

1. Апликационна книга втора, финална част на конкурса Пловдив – ЕСК 2019: <https://plovdiv2019.eu/bg>.

2. Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България

3. Пловдив 2019. История на кандидатурата:
<https://plovdiv2019.eu/bg/about/>